

Санакуєв Микола Георгійович,
кандидат філософських наук старший викладач
кафедри реклами та зв'язків з громадськістю,
Київський університет імені Бориса Грінченка

Процесуально-діяльнісний характер комунікації

Комунікація здійснюється в фізичному просторі, на неї можна дивитися як на процес обміну сигналами низького рівня енергії, в результаті ж утворюється процес обміну сигналами високого рівня енергії. Інтеграційні перспективи учасника і спостерігача комунікативної взаємодії необхідно виділяти в ступені зміни перспектив, які виникають як наслідок цієї взаємодії. В аспекті поступальної побудови системи взаємодії інтеграція учасників комунікації відбувається, як зміна повністю оборотних перспектив тих хто взаємодіє.

Ключові слова: комунікація, комунікативний процес, комунікативна дія, соціальний феномен, освітній процес.

Communication takes place in physical space, it can be viewed as a process of signaling a low level of energy, resulting in the same way the exchange of signals high energy level. Integration prospects of participants and observers of communicative action to be placed on the degree of change in terms of the prospects for the progressive construction of the system is fully reversible prospects talking.

Keywords: communication, communication process, communicative action, social phenomenon, educational process.

Постановка проблеми. Під комунікацією необхідно розуміти, як процеси перекодування вербальної у невербальну та невербальної у вербальну сфери. Історично комунікацією було саме це: примус іншого до виконання тієї чи іншої дії. Тобто для комунікації істотний перехід від взаємодії теоретичної до практичної дій. Саме заради цього реалізується передача значень між двома різними автономними системами, якими є дві людини. Можна ще відзначити, що йдеться про характерне для комунікативних систем неспівпадіння першочергової інформації і до кінцевого продукту, здавалося б, звичайної комунікації. У стандартному комунікативному акті також важливі саме невербальні реакції на повідомлення, оскільки найважливіші прояви захоплення, здивування, ненависті мають підкреслено редукований вербальний компонент у вигляді різноманітних реакцій.

Тому, враховуючи актуальність розглянутих проблем, саме процесуально-діяльнісний характер комунікації в рамках проблеми інформаційного забезпечення освітніх процесів і зумовив вибір теми для дослідження, робота саме над цією темою дозволяє найбільш повно охарактеризувати особливості комунікації, як соціального феномену в аспекті освітнього процесу та комунікативної дії.

В науковій проблематиці стосовно комунікації, як соціального феномену в аспекті комунікативної взаємодії наукові доробки мають такі вчені, як Почепцов Г.Г., Журавльов О.П., Р. Селман, Дж. Фламель, В. Дамон, В. Кельнер, Хабермас Ю. та інші.

Оскільки комунікація здійснюється в фізичному просторі, на неї можна дивитися і як на процес обміну сигналами низького рівня енергії (організації), в результаті ж утворюється обмін сигналами високого рівня енергії (організації). Використовуючи для обміну мінімум, отримуємо максимум. Це виявляється можливим, оскільки кожен такий мінімальний сигнал в системі пов'язаний з сигналом максимумом. Система їх зв'язку отримала назву коду. Кожна точка плану змісту має відповідність на плані вираження. Все це дозволяє здійснювати обмін у фізичному просторі за своєю сутнісною характеристикою - не фізичними величинами.

Якщо комунікація це перекодування вербального в невербальне, то писемність виникає, як наслідок зворотної дії: перекодування невербальних характеристик в вербальні. Сучасна дійсність може створювати довгі вербальні тексти, які вже не пов'язані безпосередньо з процесами переходу у невербальну сферу [1, с. 14] .

Комунікація протікає в основному в рамках двох основних каналів взаємодії: вербального й візуального. Вербальна комунікація будується на лексично виділених одиницях, що відповідають реаліям світу. Це призводить до великої кількості одиниць словника, з яких складається нескінченне число повідомлень. Візуальна комунікація утворена за іншим принципом, вона не має подібного набору заздалегідь встановлених одиниць. Відсутність елементарних одиниць робить більш універсальним процес сприйняття саме візуальної комунікації, оскільки не вимагає попереднього знання базових одиниць для розуміння повідомлення. Однак і на візуальному рівні існують певні норми, що визначають форму необхідного повідомлення [1, с. 21].

Комунікація може бути ієрархічною (з пріоритетністю прямого зв'язку) і демократичною (з пріоритетністю зворотного зв'язку). Для ієрархічної схеми важливий наказ, для демократичної - переконання. Для ієрархічної схеми найбільш важлива чистота каналу зв'язку, оскільки в ній повідомлення, якщо досягне одержувача, завжди буде виконане. Не так стоїть справа з демократичною схемою, тепер одержувач має право вибору: виконувати чи ні повідомлення, яке надійшло. Найбільш поширеною є дихотомія усної / письмової комунікації. Вона помітна в запасі словесного словника (абстрактні - конкретні, довгі - короткі слова), із синтаксису (довгі - короткі пропозиції). Письмова комунікація не включає в фіксацію такі явища, як *гезитації* (вираз сумніву). Звідси випливає, що письмова комунікація аж ніяк не є простою фіксацією усної форми, оскільки вона вибирає з неї виключно характеристики, що сприяють посиленню авторитетності вжитого слова [1, с. 25].

Журавльов А. П. розмежовує комунікативну поведінку учасників комунікативної взаємодії, що відбуваються в освітніх процесах. Тому можна виділити ще й дихотомію сильного / слабого учасника інформаційно-комунікаційного процесу. Обмін інформацією він в принципі трактує як сферу боротьби. Наприклад: " Усякий опір учасника інформаційно-комунікативного процесу говорить про те, що отримана ним інформація виявилася недостатньо ефективна. Тоді, щоб продовжувати освітній процес, потрібно знову видати інформацію - більш значну, ніж видана раніше, щоб усвідомити, що при обміні інформації досягнуто мети її подачі "[2, с. 174]. Журавльов О.П. надає більшого значення саме сильній позиції. [2, с. 180].

Стислість та наповненість змістом в словах-аргументах, на думку Журавльова О.П., є демонстрацією сили. Він також виділяє типи професії, зайняті переважно подачею інформації (педагоги, вихователі, бібліотекарі), і ті, хто частіше споживають її (учні).

Для визначення інтеграційних перспектив учасника і спостерігача комунікативної дії необхідно виділити ступені зміни перспектив в аспекті поступальної побудови системи, яка повністю обернена перспективі взаємодіючого (Р. Селман). Тому перспективи дій у визначенні Р.Селмана поділяються на наступні ступені :

Ступінь 1. Прийняття диференційованої і суб'єктивної перспективи (між 5 і 9 роками).

Ступінь 2. Прийняття саморефлексивної (від другої особи) та взаємоспрямованих перспектив (між 7 і 12 роками).

Ступінь 3. Прийняття перспективи третьої особи та взаємної перспективи (між 10 і 15 роками) [3, с. 24].

Для першого ступеня Р. Селман постулює, що дитина хоча і розрізняє між собою перспективи тлумачення і дії, притаманні різним учасникам інтеракції, але при оцінці дій інших індивідів ще не здатна, зберігаючи свою власну позицію, перенестися в той же час на місце іншого. Тому він не може і оцінити з точки зору іншого свої власні дії. [3, с. 35].

Дитина починає відрізняти зовнішній світ від світу внутрішнього, до якого у нього є привілейований доступ; однак у нього відсутні чітко визначені базові соціально-когнітивні поняття для світу нормативних відносин, які дослідник Кольберг наводить на конвенціональному шаблі соціального становлення. На цьому рівні дитина коректно використовує розповідні і спонукальні пропозиції, пропозиції, що виражають бажання і наміри. З нормативними пропозиціями він ще не пов'язує якогось ясного сенсу; наказові пропозиції ще не розрізняються залежно від того, чи пов'язує з ними розмовляючий якийсь

суб'єктивне владне домагання або ж нормативне, тобто не особистісне домагання на значимість [4, с. 122].

Перший крок до координації планованих дій різних учасників комунікативної взаємодії на основі загального для них розуміння ситуації полягає в тому, щоб поширити взаємонаправлене відношення між розмовляючим і слухачем на відношення між акторами, пояснити загальну ситуацію дії у світлі тих чи інших своїх планів, виходячи з різних перспектив. Р. Селман не випадково характеризує цей ступінь зміни перспектив через точку зору «другої особи». Адже з переходом до другого ступеня підліток навчається звертати один на одного діяльнісні орієнтації розмовляючого і слухача. Підліток може прийняти точку зору іншого індивіда і знає що і інший може перенестися на його точку зору, в перспективі дії «Я»; «Я та Інший» можуть у міру потреби приймати у відношенні власних діяльнісних орієнтацій установку опонентної сторони. Тим самим комунікативні ролі першого і другої особи знаходять ефективність в плані координації дії [5, с. 105].

Вбудована у перформативну установку розмовляючого перспективна структура має тепер визначальне значення не тільки для досягнення взаєморозуміння, але і для самої взаємодії. Тим самим перспективи «Я-Ти» використовуються мовцем і слухачем для ефективної координації їх дій.

Отже під комунікацією необхідно розуміти, як процеси перекодування вербальної у невербальну та невербальної у вербальну сфери. Сучасна дійсність може створювати довгі вербальні тексти, які вже не пов'язані безпосередньо з процесами переходу у невербальну сферу. Комунікація у людини протікає в основному в рамках двох основних каналів сприйняття: вербального й візуального. Комунікація може бути ієрархічною (з пріоритетністю прямого зв'язку) і демократичною (з пріоритетністю зворотного зв'язку).

Найбільш поширеною є дихотомія усної/письмової комунікації. Розмежовується комунікативна поведінка на сильних та слабких учасників комунікаційної взаємодії. Ступені зміни перспектив в аспекті поступальної побудови освітньої системи взаємодії, і як наслідок повністю оборотних перспектив визначають інтеграційні перспективи учасника освітнього процесу.

Зміни перспектив, досить чітко показують прояв критичного мислення у учасників, які керуючись власним «Его» намагаються в результаті рефлексійних дій досягти найкращого результату для себе.

Список

використаних

джерел:

1. Почепцов Г.Г. Теория коммуникаций / Г.Г. Почепцов – М.: Из-во "Рефл-бук", 2009. –400 с.
2. Журавлев А.П. Звук и смысл. / А.П.Журавлев - М: Политиздат, 2001. – 439 с.
3. Selman R. L. Stufen der Rolleniibernahme in der mittleren Kindheit/ Selman R. L. , Dobert R., Habermas J; Nunner-Winkler G. (Hrsg.). – Koln: Entwicklung des Ichs, 1977. – 111 s.
4. Damon W. Zur Entwicklung der sozialen Kognition des Kindes / Damon W. ,Edelstein W., Kellner M. (Hrsg.). // Perspektivitat und Interpretation, F. a. M.: - 1982. . s. 110-145.
5. Хабермас Юрген Моральное сознание и коммуникативное действие [Перевод с немецкого под редакцией Д.В. Складнева] – Санкт-Петербург : Наука, 2001. – 190 с.